

za kolege koje će se dalje u svom radu posvetiti izučavanju derviških redova u našoj zemlji.

Ono što se po mom mišljenju može svrstati u zamerke jeste nedostatak objašnjenja stručnih pojmova, kao i mali pre-

gled o istoriji derviških redova u Srbiji. Tek da bi i čitaoci, koji se ne bave proučavanjem islama, mogli na najbolji način razumeti knjigu.

Marija Raković

Dragoljub B. Đorđević, *Uzornici i prijani – skice za portret Yu sociologa religije*, Čigoja, Beograd, 2008.

Sistem vrednosti je deo kulturne okosnice koji obezbeđuje akomodaciju i regulaciju „unutrašnjeg sveta“ kulturne zajednice, sveta međuljudskih odnosa. Poštovanje autoriteta sa polja stručnosti sastavni je deo zdravo formiranog vrednosnog sistema. U Srbiji je 90-ih godina XX veka (ali i kasnije) najpre došlo do interne i eksterne neusklađenosti sistema tog tipa (mada gotovo i svakog drugog), da bi potom sveopšti slom bio neminovan.

Proces jačanja ispravnog usmerenja ka čistim vrednostima podrazumeva i redefinisane odnosa prema uglednim poslenicima struke koji su nesebično darivali (i daruju) znanje mlađim generacijama. Knjiga *Uzornici i prijani – skice za portret Yu sociologa religije*, prof. dr Dragoljuba B. Đorđevića upravo pripada matici takvih napora. Autor se opredelio da nam prezentuje portrete desetoro ljudi za koje smatra da su obeležili jugoslovensku sociologiju religije, te je opisao: Šteficu Bahtijarević, Srđana Vrcana, Nikolu Dugandžiju, Jakova Jukića (Željko Mardešić), Marka Kerševna, Nikolu Skledara, Esada Ćimića, Sergeja Flerea, Ivana Cvitkovića i Đura Šušnjića. Pred nama je literarni rezultat dvogodišnjeg objedinjavanja informacija o viđenim predstavnicima univerzitetske sfere koje su se akumulirale tokom tridesetogodišnjeg saobraćanja autora sa istima.

Vođen vrhunskim obrazovanjem i iskustvom izoštranim nervom za nepristrasnost, pisac, budući svestan činjenice da knjiga odiše toplinom kazivanja, ogra-

đuje sebe od eventualnih kritika na račun nedovoljne objektivnosti govora, navodeći odmah nakon Predgovora definiciju *skice* kao upotrebljene forme pisanja. Tako se ona određuje kao „mala prozna forma – sažet književni sastav koji podseća na kratku priču (delimično na crticu i vijetu), ali manje izrazit i formalan, obično namerno pojednostavljen u postupku, prisnog tona i stila“ (str. 15). Dodatna eksplicacija data je u Uvodnoj studiji koja sledi u produžetku, a u kojoj autor podcrtava stav da cilj i nije bio da strogim instrumentima discipline vrednuje celokupan i pojedinačni doprinos onih sociologa religije koje pominje, delimično se pribojavajući da ne bi mogao biti apsolutno neutralan u tom poduhvatu (što bi bila posledica respekta prema navedenim veteranima religioške misli i prijateljevanja s njima), ali i upozorava da neće baš odustati od svake vrste procene i ocene. Saznajemo da je njegovo interesovanje zaokupljalo ideja o nekoj verziji istorije jugoslovenske sociologije religije, te da je on, želeći da oda počast starijim profesionalcima, veoma hotimično odabrao specifični ton naracije.

Vodeći nas kroz stalne „rubrike“ predstavljanja svakog lika, poput: službe (preciznog opisa karijernog kretanja i delovanja), poznanstva (gde je i kada autor prvi put (i još koji drugi) upoznao/video osobu, kojim povodom, kakvu je prvu impresiju stekao), rukopisne saradnje (razmene objavljenih tekstova između autora i ostalih profesora), knjige miljenice

(knjiga/tekst po kojoj je, shodno mišljenju pisca, određeni sociolog religije prepoznatljivo originalan), dometa (specifičnog određenja profesionalnog dometa lika), poslednjeg viđenja (kada je autor poslednji put video tu osobu), specifične „iskrice“ za sociologiju religije (trag – izjava, ideja kojom je osoba zadužila jugoslovensku religiologiju), autor nam pruža mogućnost da bliže upoznamo jednu profesoricu i devetoro profesora. Tako, između ostalog, čitamo da je profesorica Štefica Bahtijarević doživljena kao stamena žena i sociolog religije zamašnog uticaja, a profesori: Srđan Vrcan kao sociolog religije svetskog ugleda i čvrst čovek, Nikola Dugandžija kao miran čovek i sociolog religije retke imaginacije, Jakov Jukić kao sociolog religije velikog prinosa i blagorodan čovek, Marko Kerševan kao sociolog religije pronicavog uvida i zagonetan čovek, Nikola Skledar kao čovek uživanja i sociolog religije dalekosežnog traga, Esad Ćimić kao sociolog religije izvorne misli i okretan čovek, Sergej Flere kao pravedan čovek i sociolog religije temeljnog metoda, Ivan Cvitković kao sociolog religije svestranog uvida i odvažan čovek i Đuro Šušnjić kao naš najveći živi sociolog i sociolog religije, te „zavodljiv“ čovek.

U prilici smo da se prisetimo kojim su to zapažanjima vezanim za religiju ovi ljudi zadužili potomke: sociologija mora voditi računa o složenosti religijske i crkvene situacije i složenosti društvene situacije (Š. Bahtijarević); religija je sastojak ljudskog življenja i iskustva koji je upitan (...) sociologija religije se razvila u okviru inherentne upitnosti utemeljene na refleksiji i prijepornosti religije (S. Vrcan); religija u ljudskim životima stvara najznačajnije posledice, ali to ne izuzima istraživača da o njoj govori kao o ljudskoj delatnosti koja je oslonjena na potrebe (N. Dugandžija); sociolog mora biti u isti mah i duboko saživljen s religioznošću vernika koju ispituje, ali i nepristrasan: ne sme je mrzeti ili prezirati, ali ni odveć uvažavati

(J. Jukić); religija je društveni proizvod, a ne samo spontani refleks u glavama ljudi i ima relativnu samostalnost, te sama može postati potrebom i proizvesti nove potrebe (M. Kerševan); teorije i hipoteze sociologije religije treba da imaju i svoje empirijske provere – moraju biti povezane s iskustvenom zbiljom koja je njihova konačna potvrda i dokaz njihove valjanosti (N. Skledar); religija se ne može objasniti isključivo društvenim okolnostima jer bi nam izmakla višeslojna priroda religijskih ideja (E. Ćimić); neophodno je činiti razliku između službene istine (objava, dogma, doktrina) i zbiljske vere vernika – odstraniti masku privida i prodreti do suštine (S. Flere); sociolog kod religije istražuje ono što je dostupno iskustvenoj evidenciji, bivajući pritom objektivni i nepristrasni (I. Cvitković); religiološki ispitivač stavlja društvene kategorije isred religijskih, sagledava razvoj religijske tradicije u vezi sa razvojem društva, ne sporeći njen samostalni razvoj (Đ. Šušnjić).

Pišući o drugima autor se i sam predstavio na sebi svojstven način dozvoljavajući nam da saznamo ponešto i o njegovim nedoumicama, problemima, emocijama, profesionalnom angažmanu... Opisujući likove, situacije i sredine on nas dozirano uvodi u visprenu i suptilnu analizu nevidljivih mreža uticaja, moći i nemoći, poštenja i dobrote podjednako kao i sujete i pohlepe univerzitetskog miljea. Knjiga nosi sa sobom katkad eksplicitno, a katkad implicitno ispoljenu tugu zbog nestanka bivše zajedničke države svih pomenutih aktera knjige, kao i želju za što bržim uspostavljanjem pokidanih kontakata. Osobita retkost ovog dela jesu fotografije svakog od pomenutih univerzitetskih delatnika, što je od posebnog značaja za mlađe čitaoce. Isto tako, u formi subtekstualnih napomena može se naći inkorporiran izvestan broj elektronskih pisama koja su piscu slali članovi stručne zajednice povodom komentara ideje da ovakvo štivo ugleda svetlost dana.

Ova izuzetno lako čitljiva publikacija koju krase elokventan ton pripovijedanja protkan duhovitošću i veoma izraženom pronicljivošću, opremljena je i iscrpnom literaturom, rezimeom na engleskom jeziku, imenskim registrom, beleškom o parcijalnim tekstovima koji su se ranije pojavljivali u štampi, kao i beleškom o samom autoru. Predgovor („Pleđoaje za sociologiju religije – skica za razgovor“) sačinio je jedan od najpoznatijih hrvatskih sociologa religije, profesor Pravnog fakulteta u Zagrebu, dr Siniša Zrinščak. Recenziju knjige potpisuju dva respektabilna imena srpske sociologije religije, dr Zorica Kuburić, redovni profesor sociologije religije na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu i dr Milan Vukomanović, vanredni profesor sociologije religije na Filozofskom fakultetu u Beogradu.

Violeta Trajković

SOCIOLOGIJA ODGOVORNOSTI

Slobodan Vukićević, *Sociokulturni položaj i adaptacija RAE populacije u Crnoj Gori*, Institut za sociologiju Filozofskog fakulteta u Nikšiću, Nikšić, 2009.

Shodno predmetu i imanentnosti nauke kojom se bave sociolozi su ukazivali i ukazuju na karakter i suštinu društvenih odnosa kao i moguće pravce razvoja društva. Tim povodom reklo bi se da je otvoreno pitanje za analizu kakav je uticaj sociologije danas, kako na društvo i njegov vrijednosni sistem djeluju sociološka istraživanja, te kako su „pozicionirane“ sociološke institucije. Isto ne manje važno je i pitanje koliko je u sociologiji danas sačuvan kritički duh u odnosu na stvarnost koju ispituju? To je veoma važno obilježje socioloških istraživanja za društvo znanja i društva koja svoj razvoj između ostalog temelje i na postulatima i rezultatima kritičkog angažmana sociološke nauke. No sociologija istovremeno zahtijeva i mukotrpnu kontinuiranu rad, punu naučnu posvećenost predmetu svoga rada kao i neizostavnu naučnu principijelnost prezentacije naučnih rezultata tj. njihovu objektivnu kritičku distancu od trenutnih polit-ideoloških postavki, obrazaca i javnog dijaloga.

Jedan od istrajnih i doslednih posvećenika ovom načelu nauke sociologije jeste i sociolog prof. dr Slobodan Vukićević, naučni djelatnik duboko svjestan i

kritički posvećen principu da je suština ljudske istorije, društva i teorije u stalnom preispitivanju. Zato i njegova empirijska istraživanja jesu izuzetno vrijedan zalag sutrašnjice koja će na osnovu istih sa dostojne vremenske distance moći hladno i neutralno analizirati karakter i suštinu određenih društvenih procesa, pojava i fenomena kojima se nekoliko decenija ovaj autor predano bavi. Uostalom bibliografija Slobodana Vukićevića govori o njegovom širokom naučnom interesovanju. Opus njegovog istraživačkog rada je širok – ekonomska sociologija, sociologija religije, sociologija međuetničkih odnosa, sociologija saznanja i obrazovanja, sociologija sela i socijalna demografija, sociologija turizma i menadžmenta slobodnog vremena u turizmu....

Ovoga puta iz kulture naučne misli i okrilja sociologije odgovornosti ili odgovornosti sociologije dolazi nam novo djelo prof. dr Slobodana Vukićevića *Sociokulturni položaj i adaptacija RAE populacije u Crnoj Gori*. Zbog svoje naučne referentnosti, metodološke koncepcije i interdisciplinarnog pristupa u elaboriranju sociokulturnog statusa i fenomenološkog izraza RAE populacije ovo djelo jedno-